

POSTANOWIENIE

17 maja 2024 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Marcin Krajewski

na posiedzeniu niejawnym 17 maja 2024 r. w Warszawie
w sprawie z powództwa J. B. i J. B.1
przeciwko Bankowi spółce akcyjnej w W.
o ustalenie i zapłatę,
na skutek skargi kasacyjnej Banku spółki akcyjnej w W.
od wyroku Sądu Apelacyjnego w Szczecinie
z 5 października 2022 r., I ACa 201/22,

1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

2. zasądza od Banku spółki akcyjnej w W. na rzecz J. B. i J. B.1 po 2717 zł zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego z odsetkami ustawowymi za opóźnienie za czas po upływie tygodnia od dnia doręczenia orzeczenia zobowiązanemu do dnia zapłaty.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 5 października 2022 r. Sąd Apelacyjny w Szczecinie oddalił apelację pozwanego od wyroku Sądu Okręgowego w Szczecinie z 3 grudnia 2021 r., w którym Sąd zasądził od pozwanego na rzecz powodów 99 223,06 zł i 114 152,59 CHF z odsetkami ustawowymi za opóźnienie oraz ustalił, że nie istnieje pomiędzy powodami a pozwanym stosunek prawny wynikający z umowy kredytu hipotecznego.

Pozwany wniósł skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego, zaskarżając go w całości. Wskazał, że w sprawie występują istotne zagadnienia prawne (art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.) oraz istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów (art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c.).

Formułowane przez pozwanego zagadnienia prawne dotyczyły następujących kwestii: interesu prawnego w żądaniu ustalenia nieważności/nieistnienia stosunku prawnego wynikającego z umowy kredytu, roli aneksów zawieranych po wejściu w życie tzw. ustawy antyspreadowej, możliwości uznania za konsumenta w rozumieniu art. 22¹ k.c. kredytobiorcy, który zarejestrował działalność gospodarczą pod adresem budynku, na którego budowę został zaciągnięty kredyt, uznawania klauzul obciążających konsumenta ryzykiem kursowym za niedozwolone mimo przedstawienia konsumentowi właściwej informacji, uznawania za abuzywne postanowień odsyłających do kursu określonego w tabeli publikowanej przez bank, mimo że publikowanie kursów walut przez banki odbywa się na podstawie ustawy, możliwości dalszego trwania umowy kredytu po wyeliminowaniu klauzul abuzywnych, odniesienia pojęcia abuzywności do wynikających z umowy norm postępowania albo jednostek redakcyjnych, uznawania postanowień dotyczących odesłania w umowie kredytu do kursu waluty obcej za główne świadczenia stron, możliwości uznania całej umowy kredytu za nieważną, gdy za niedozwolone zostaną uznane jedynie klauzule spreadowe, przy jednoczesnym braku niedozwolonego charakteru klauzul ryzyka, a także możliwości zastępowania wyeliminowanych klauzul abuzywnych przepisami dyspozytywnymi.

Jako przepisy wymagające dokonania wykładni skarżący wskazał: art. 189 k.p.c., art. 385¹ § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13, art. 385¹ § 1 i 2 w zw. z art. 22¹ k.c., art. 385¹ § 1 k.c., art. 353 § 1 k.c. w zw. z art. 69 § 1 i 2 Prawa bankowego, art. 385¹ § 2 k.c. w zw. z art. 7 ust. 1 i 8b ust. 1 dyrektywy 93/13 i art. 353¹ k.c. w zw. z art. 2, 31 ust. 3 i 32 ust. 1 Konstytucji RP, art. 316 § 1 k.p.c. w zw. z art. 385¹ § 2 i art. 3 k.c. w zw. z art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną powodowie wnieśli m.in. o odmowę przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania oraz zasądzenie od pozwanego na

rzecz powodów kosztów postępowania kasacyjnego, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych oraz opłat skarbowych od udzielonych pełnomocnictw.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona (art. 398⁹ § 1 k.p.c.). Skarga kasacyjna stanowi nadzwyczajny środek zaskarżenia prawomocnych orzeczeń, którego celem jest ochrona interesu publicznego przez zapewnienie rozwoju prawa, jednolitości orzecznictwa, usunięcie z obrotu prawnych orzeczeń wydanych w postępowaniu dotkniętym nieważnością lub oczywiście wadliwych. Ograniczenie przesłanek do czterech ma zapewnić, że przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania jest uzasadnione jedynie w tych sprawach, w których mogą być zrealizowane te funkcje, a skarga kasacyjna nie stanie się instrumentem wykorzystywanym w każdej sprawie.

Istotnym zagadnieniem prawnym w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. może być wyłącznie problem o charakterze prawnym, a nie faktycznym lub wynikającym ze stwierdzonych przez skarżącego uchybień sądu. Jego rozstrzygnięcie powinno stwarzać realne i poważne trudności, mieć znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy, na tle której zostało sformułowane, a także innych potencjalnych lub rzeczywiście toczących się spraw. Skarżący powinien w tym przypadku przedstawić pogłębioną argumentację. Zagadnienie prawne nie może odnosić się do subiektywnej oceny zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego (zob. np. postanowienia SN: z 16 maja 2018 r., II CSK 15/18; z 24 kwietnia 2018 r., IV CSK 552/17; z 19 kwietnia 2018 r., I CSK 709/17; z 10 kwietnia 2018 r., I CSK 733/17). Powinno ono zostać sformułowane na tle dokonanych przez sąd ustaleń faktycznych, a jednocześnie być przedstawione w sposób ogólny i abstrakcyjny, tak aby umożliwić Sądowi Najwyższemu udzielenie uniwersalnej odpowiedzi, niesprowadzającej się wyłącznie do samej subsumpcji

stanu faktycznego i rozstrzygnięcia konkretnego sporu (zob. postanowienia SN z 31 października 2023 r., I CSK 4205/22, i z 16 listopada 2023 r., I CSK 3355/23).

Formułowanie przez skarżącego zagadnienia prawne zostały już rozstrzygnięte w orzecznictwie Sądu Najwyższego, przez co nie można uznać, że mają walor istotnych.

Podnoszona przez skarżącego kwestia interesu prawnego w żądaniu ustalenia nieistnienia stosunku prawnego w związku z nieważnością umowy kredytu denominowanego lub indeksowanego do waluty obcej była już wielokrotnie przedmiotem wypowiedzi Sądu Najwyższego. Możliwość dochodzenia roszczenia o zwrot zapłaconych rat kredytu nie eliminuje interesu prawnego w żądaniu ustalenia nieistnienia stosunku prawnego w związku z nieważnością umowy kredytu. Wyrok zasądzający świadczenie restytucyjne na rzecz kredytobiorcy nie rozstrzygałby bowiem – ze skutkiem wynikającym z art. 365 § 1 k.p.c. – czy stosunek kredytu został ważnie nawiązany (zob. wyroki SN: z 17 marca 2022 r., II CSKP 474/22, OSNC-ZD 2022, nr 4, poz. 44; z 28 lipca 2023 r., II CSKP 611/22, oraz postanowienia SN z 28 lipca 2023 r., I CSK 4275/22, i z 29 września 2023 r., I CSK 212/23).

Przechodząc do problemu roli aneksów zawieranych po wejściu w życie tzw. ustawy antyspreadowej, wskazać należy, że samo wejście w życie wskazanej ustawy, którą dodano ustęp 3 do art. 69 Prawa bankowego, nie wpłynęło na ocenę abuzywności postanowień umów kredytu zawartych wcześniej oraz konsekwencji prawnych wynikających z tej oceny (zob. wyroki SN: z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18, OSNC-ZD 2021, nr B, poz. 20, z 10 maja 2022 r., II CSKP 285/22, i z 287 października 2022 r., II CSKP 894/22). Stworzyło to jedynie podstawy do zmiany postanowień umowy co do sposobu waloryzacji na przyszłość niespłaconych jeszcze rat kredytu. Oceny abuzywności postanowienia umownego dokonuje się natomiast według stanu z chwili zawarcia umowy (zob. uchwałę składu siedmiu sędziów SN z 20 czerwca 2018 r., III CZP 29/17, OSNC 2019, nr 1, poz. 2). Jeżeli w chwili zawarcia umowy zawierała ona postanowienia niedozwolone skutkujące jej nieważnością, późniejszy aneks nie mógł umowy uzdrowić, chyba że

konsument udzieliłby zgody na związanie postanowieniami abuzywnymi, a takiego ustalenia brak w niniejszej sprawie.

Z kolei kwestia możliwości uznania za konsumenta w rozumieniu art. 22¹ k.c. kredytobiorcy, który zarejestrował pod adresem budynku, na którego budowę zaciągnięty został kredyt, nie ma znaczenia dla rozstrzygnięcia niniejszej sprawy, ponieważ kredyt został zaciągnięty na budowę budynku mieszkalnego jednorodzinnego. Powodowie w chwili zaciągania mieli zatem status konsumentów, a późniejsze zarejestrowanie prowadzenia działalności gospodarczej pod adresem budynku tego nie zmienia.

Przechodząc do problemu uznawania klauzul obciążających konsumenta ryzykiem kursowym za niedozwolone, mimo że konsumentowi została przedstawiona szczegółowa informacja oraz potwierdził on w oświadczeniu zapoznanie się z informacją, wskazać należy, że kwestia ta była pozbawiona znaczenia w sprawie. Dla uznania odpowiednich klauzul umowy za abuzywne wystarczyło ustalenie wadliwości sposobu określenia kursu waluty w umowie. W tym stanie rzeczy kwestia prawidłowości udzielanej konsumentowi informacji nie miała już znaczenia.

Odnosząc się do zagadnienia dotyczącego uznawania za abuzywne postanowień odsyłających do kursu określonego w tabeli publikowanej przez bank, podkreślić należy w orzecznictwie Sądu Najwyższego ustalony jest pogląd, zgodnie z którym postanowienia uprawniające bank do jednostronnego określania kursu waluty wiążącego drugą stronę umowy kredytu, są nietransparentne, ponieważ pozostawiają pole do arbitralnego działania banku, a równocześnie obarczają kredytobiorcę nieprzewidywalnym ryzykiem. W konsekwencji, jeżeli zostały one zamieszczone w umowie zawartej z konsumentem, mają charakter niedozwolonych postanowień umownych (zob. wyroki: z 22 stycznia 2016 r., I CSK 1049/14, OSNC 2016, nr 11, poz. 134; z 1 marca 2017 r., IV CSK 285/16; z 24 października 2018 r., II CSK 632/17; z 13 grudnia 2018 r., V CSK 559/17; z 27 lutego 2019 r., II CSK 19/18; z 4 kwietnia 2019 r., III CSK 159/17; z 9 maja 2019 r., I CSK 242/18; z 29 października 2019 r., IV CSK 309/18, OSNC 2020, nr 7-8, poz. 64; z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18, OSNC-ZD 2021, nr B, poz. 20;

z 30 września 2020 r., I CSK 556/18; z 2 czerwca 2021 r., I CSKP 55/21; z 27 lipca 2021 r., V CSKP 49/21; z 3 lutego 2022 r., II CSKP 415/22; z 30 czerwca 2022 r., II CSKP 656/22, OSNC-ZD 2022, nr 4, poz. 52; z 28 września 2022 r., II CSKP 412/22, OSNC-ZD 2022, nr 4, poz. 54; z 31 stycznia 2023 r., II CSKP 334/22; z 8 lutego 2023 r., II CSKP 978/22, i z 17 marca 2023 r., II CSKP 924/22).

Wnioskowi o abuzywności wskazanych postanowień nie sprzeciwia się uprawnienie banku do ustalania kursów walut i obowiązek ich ogłaszania przewidziany w art. 111 ust. 1 pkt 4 Prawa bankowego. Bankom niewątpliwie przysługuje wskazane uprawnienie, jak również prawo do przeprowadzania transakcji na podstawie ustalonych przez siebie kursów. Niedozwolony charakter zakwestionowanych postanowień polega jednak nie na samym zastosowaniu kursu banku, ale na tym, że kredytobiorcy musieli przystać na zastosowanie kursu, którego wysokości nie mogli poznać przed przystąpieniem do umowy, a który to kurs bank miał ustalić dopiero w przyszłości.

Sąd Najwyższy rozstrzygał już również kwestię dopuszczalności oceny abuzywności fragmentów postanowień (rozumianych jako jednostki redakcyjne), także w kontekście postulatu ograniczenia zakresu abuzywności do tzw. klauzul spreadowych. Wskazał, iż przepisy dyrektywy 93/13 stoją na przeszkodzie temu, żeby uznany za nieuczciwy warunek został częściowo utrzymany w mocy przez usunięcie elementów przesądzających o jego nieuczciwym charakterze, w przypadku gdyby to usunięcie sprowadzało się do mającej wpływ na istotę tych warunków zmiany ich treści i że jedynie wtedy, gdyby nieuczciwy element warunku stanowił zobowiązanie umowne odrębne od pozostałych postanowień, które mogłoby być przedmiotem zindywidualizowanego badania jego nieuczciwego charakteru, sąd krajowy mógłby go usunąć (zob. wyrok SN z 29 listopada 2023 r., II CSKP 1460/22, i postanowienie SN z 7 marca 2024 r., I CSK 556/23).

Sąd Najwyższy ustalił również, iż między klauzulami ryzyka walutowego i spreadu walutowego występuje ścisłe powiązanie (zob. wyrok SN z 8 listopada 2022 r., II CSKP 1153/22, i postanowienia SN z 29 września 2023 r., I CSK 6848/22, i z 5 października 2023 r., I CSK 355/23). Przyjęto także, iż

postanowienia umowy, określające zarówno zasady przeliczenia kwoty udzielonego kredytu na złotówki przy wypłacie kredytu, jak i spłacanych rat na walutę obcą, pozwalające bankowi swobodnie kształtować kurs waluty obcej, mają charakter niedozwolonych postanowień umownych i nie wiążą konsumenta (zob. wyroki SN z 7 listopada 2019 r., IV CSK 13/19, i z 2 czerwca 2021 r., I CSKP 55/21). Zaś w uchwale pełnego składu Izby Cywilnej SN z 25 kwietnia 2024 r., III CZP 25/22, Sąd Najwyższy przyjął w punkcie 2, że w razie niemożliwości ustalenia wiążącego strony kursu waluty obcej w umowie kredytu indeksowanego lub denominowanego umowa nie wiąże także w pozostałym zakresie. Zgodnie z art. 87 § 1 ustawy o Sądzie Najwyższym uchwała ta ma moc zasady prawnej i wiąże Sąd Najwyższy w niniejszej sprawie.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego zostało także szeroko omówione ostatnie z podnoszonych przez skarżącego zagadnień dotyczące kwalifikacji klauzul kształtujących mechanizm indeksacji jako określających główne świadczenia stron w rozumieniu art. 3851 § 1 k.c. Zgodnie z aktualnym orzecznictwem Sądu Najwyższego przyjmuje się, że klauzule kształtujące mechanizm indeksacji w umowie kredytu indeksowanego określają główne świadczenie kredytobiorcy (zob. wyroki Sądu Najwyższego z: 4 kwietnia 2019 r., III CSK 159/17; 9 maja 2019 r., I CSK 242/18; 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18, OSNC-ZD 2021, nr 2, poz. 20; 30 września 2020 r., I CSK 556/18; 3 lutego 2022 r., II CSKP 459/22; 28 września 2022 r., II CSKP 412/22, OSNC-ZD 2022, nr 4, poz. 54).

W kwestii ewentualnego stosowania przepisów prawa krajowego o charakterze dyspozytywnym w celu zastąpienia wyeliminowanych z umowy postanowień abuzywnych należy wskazać, że zgodnie z punktem 1 przywołanej wyżej uchwały z 25 kwietnia 2024 r. w razie uznania, że postanowienie umowy kredytu indeksowanego lub denominowanego odnoszące się do sposobu określania kursu waluty obcej stanowi niedozwolone postanowienie umowne i nie jest wiążące, w obowiązującym stanie prawnym nie można przyjąć, że miejsce tego postanowienia zajmuje inny sposób określenia kursu waluty obcej wynikający z przepisów prawa lub zwyczajów.

Już wcześniej Sąd Najwyższy wielokrotnie wskazywał, że luki powstającej w umowie po uznaniu klauzul przeliczeniowych za abuzywne w stanie faktycznym sprawy nie da się wypełnić ani przez odwołanie do uzupełniającej wykładni oświadczeń woli, ani przez odwołanie do art. 358 k.c. czy do art. 41 Prawa wekslowego (zob. wyroki SN: z 26 maja 2022 r., II CSKP 650/22, OSNC-ZD 2022, nr 4, poz. 48; z 28 września 2022 r., II CSKP 412/22; z 31 stycznia 2023 r., II CSKP 1200/22; z 7 lutego 2023 r., II CSKP 1334/22; z 20 lutego 2023 r., II CSKP 809/22; z 27 kwietnia 2023 r., II CSKP 1016/22; z 27 kwietnia 2023 r., II CSKP 1027/22; z 14 czerwca 2023 r., II CSKP 254/22; z 29 września 2023 r., III CSK 190/23).

W niniejszej sprawie nie ma potrzeby odnoszenia się do wykazywanej przez skarżącego potrzeby wykładni przepisów. Do przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania ze względu na przesłankę z art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c. wymaga się wykazania, że treść i znaczenie przepisu nie zostały dostatecznie wyjaśnione w dotychczasowym orzecznictwie lub że istnieje potrzeba zmiany ich dotychczasowej wykładni (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 21 listopada 2023 r., I CSK 4931/22). Przedstawione wyżej rozważania w odpowiedzi na sformułowane przez skarżącego zagadnienia prawne dotyczą tych samych kwestii, które podnosi skarżący podejmując próbę wykazania, że w sprawie zachodzi przesłanka z art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c., i dowodzą, iż wykładnia powoływanych przez skarżącego przepisów nie budzi w orzecznictwie wątpliwości.

Z tych przyczyn należało odmówić przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania (art. 398⁹ § 2 k.p.c.).

O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono na podstawie art. 98 § 1, 1¹, 3 i 4 k.p.c. w zw. z § 10 ust. 4 pkt 2 w zw. z § 2 pkt 7 oraz § 20 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie. Suma zwrotu objęła również opłaty skarbowe od pełnomocnictw i została rozdzielona na powodów w częściach równych (zob. uchwałę SN z 16 listopada 2023 r., III CZP 54/23).

[SOP]

[ms]

